

OCENE – ZAPISKI – POROČILA – GRADIVO

SLAVIST RADO LENČEK (3. 10. 1921–27. 1. 2005)

Rado Lenček se je rodil v Mirni na Dolenjskem, osnovno šolo obiskoval (1927–1932) v Črnomlju, gimnazijo v Novem mestu (1932–1940), slavistiko in etnografijo študiral v Ljubljani (1940–1944), nato pa se je po izselitvi iz Slovenije spopolnjeval še dve leti v Padovi (1944–1946), eno leto na Čikaški univerzi (1958–1959) in tri leta v Cambridgeu Mass. (1959–1962), kjer je l. 1962 doktoriral.

Od 1944 do 1955 je poučeval na slovenskih srednjih šolah v Gorici in Trstu, hkrati od 1949 do 1956 sodeloval pri Rai-ju Trst A, bil časnikar pri kulturnih vesteh Informativne službe Združenih držav v Trstu. L. 1956 se je preselil v ZDA in bil tam od leta 1962 do 1965 docent za slovanske jezike in književnosti na Ilinojski univerzi v Urbani, nato pa na Kolumbijski univerzi v New Yorku: 1969–1974 kot izredni profesor, od 1974 dalje kot redni profesor slovanskih jezikov in kultur, od 1969 do 1972 tudi gostujoči profesor na Newyorški univerzi in 1974 tudi na Yalski univerzi v New Havnu.

Že kot študent v Ljubljani je delal znanstveno kot slavist in etnograf in objavljajl v revijah, od 1945 do odhoda v Ameriko l. 1956 je objavljajl v Gorici in Trstu, v Vidmu, na tržaškem radiu in tu izdal svoji prvi dve knjižni objavi: etnografske zapiske in študije (Ob Jadranu, Trst 1947), Slovensko marijansko liriko (p. t. 1954), zadnje pod imenom Riko Lavrin).

Po odhodu v Ameriko se je Lenčkov delo osredinilo na slovensko jezikoslovje, to in ono iz njegovih del ima tudi slovansko primerjalno zasnovo, pomembna pa je tudi njegova organizacijska dejavnost. Od del omenimo najprej dve njegovi bibliografiji: A Bibliographical Guide to the Literature of Slavic Civilizations (1966) in American Linguists on Slovene Language (1975). Podobna objava je Who's Who of Slovene Descent in the United States, 1995; Revised Edition (sourednik Joseph Velikonja, 1995). Sledijo še: A Bibliography of Recent Literature on Macedonian, Serbocroatian and Slovene Languages (1990, sodeloval Miloš Okuka). Nejezikoslovni sta njegovi knjigi Humanism in the Slavic Cultural Tradition with Special References to the Czech Lands (1988) ali Slovenes, the Easter Alpine Slavs, and their Cultural Heritage (1989); Proceedings of the Symposium on Slavic Cultures (1983, skupaj z R. Picchijem, H. A. Hristevom, K. Kujevom).

Za nas Slovence so zlasti važne naslednje njegove knjige: The Verb Pattern of Contemporary Standard Slovene, 1966 (s H. G. Lunta dodatkom Attempt at a Generative Description on the Slovene Verb (1966 XV + 139 + 55 str. tipkopisno), nato The Structure and History of the Slovene Language (1982, 365 str. tipkotiska), pa Izbrane razprave in eseji (1996, XXXV + 258 str., z obširno bibliografijo na str. X do XXXV, z 21 sestavki ter kazalom osebnih imen in še kaj). Zadnja taka velika knjiga R. Lenčka je The Correspondence between Jan Baudouin de Courtenay (1895–1929) and Vatroslav Oblak (1864–1896) in z nadnaslovom The Beginnings of the Scientific Study of Minor Slavic Languages (kar je zavajalno, ko gre za slovenščino) (1992, 400 str.) in podnaslovom Edited, Introduced and Commentary by Rado L. Lencek, Columbia University.

Lenček je tudi organiziral več simpozijev, za nas Slovence je zlasti pomemben zbornik s simpozija o Kopitarju: To Honor Jernej Kopitar, 1780–1980 (1982, XVI + 234 str., sourednik Henry R. Cooper ml.). Skupaj z Borisom Unbegaunom sta izdala zbornik Xenia Slavica, Papers Presented to Gojko Ružičić on the Occasion of his Seventy-Fifth Birthday (1976, 237 str.). Lenčku samemu pa je posvečen zbornik Lubi Slovenci, A Festschrift to Honor Rado L. Lenček on the Occasion of his Sixty-Fifth Birthday 3. October 1986 (Ur. Tom. M. S. Priestly, Olga B. Nedeljković in Henry R. Cooper, JR, 9. zvezek, štev. 1–2, 1987 revije Slovene Studies (32 prispevkov, tudi Tabula gratulatoria z 21 imeni). Za nas je zanimiva še objava zbornika The Dilemma of the Melting Pot: The Case of the Slavic Languages, Papers presented at the Michael Pupin Symposium, October 5–6, 1974.

Do leta 1996 se je Lenčku nabralo kar 21 samostojnih objav (knjig, brošur, zbornikov priraditev, ki jim je bil (so)urednik, in 309 »člankov in znanstvenoraziskovalnih razprav«.

Do preselitve v Ameriko l. 1956 in za tem do l. 1961 je slavistične in etnografske stvari pisal skoraj izključno v slovenščini (58 enot), od l. 1964 naprej pa je pisal v glavnem v angleščini. Vseh Lenčkovih sestavkov v slovenščini je skoraj 50, če upoštevamo še navedbe v »bibliografskih podatkih in intervjujih«, dobimo še 14 enot več.

O Lenčkovih narodopisnih delih kot slavist ne morem soditi, do neke mere pa morda lahko tudi podrobneje, ko gre za njegove slovenistične knjige iz let 1966, 1976, 1982, 1987, 1992 in 1996. Vse razen zadnje so pisane v angleščini.

Knjiga Glagolsko vzorčenje sodobne knjižne slovenščine (130 str., če odštejemo Luntov dodatek) prenaša jakobsonsko obravnavo glagolskega oblikotvorja iz samo ene podstavne oblike na slovenske glagole. Dejansko to seveda gre le pri tistih glagolskih vrstah, ki imajo enako glagolsko pripono tako v nedoločniku kot v sedanjiku, npr. *del-a-ti -a-m, nos-i-ti -i-m*, in morda še *dvig-ni-ti -ne-m, kup-ova-ti -uje-m, um-e-ti um-e-jem*, ne pa tudi v drugih primerih. Sam o tej knjigi nisem pisal, pa – sodeč po bibliografiji v IRiE – tudi drug ne. Če se prav spominjam, me je ob obisku na Filozofski fakulteti v Ljubljani (tja sem prišel l. 1965) nagovarjal za oceno Lunt, pa sem to odklonil, čeprav mi je bila iz Wiesbadna, kjer je bila izdana, poslana z listkom, na katerem se bere: »Compliments of prof. Horace G. Lunt, 75 Bradford Road, Weston Mass 02193, USA«. Verjetno nisem bil zadovoljen s tem, da »Američani« rešujejo nekatere stvari, ki smo jih doma v Evropi že imeli za pogruntane. Zanimivo je tudi, da je naš rojak Jože Paternost tri leta pred Lenčkom v svoji disertacijski nalogi (sprejeli so mu jo E. Stankiewicz, H. L. Klagstad, J. F. Beebe, W. B. Edgerton in F. J. Oinas) obravnaval *The Slovenian Verbal System: Morphophonemics and Variations* (diss. Indiana University, 1963), katere problematika se deloma prekriva z Lenčkovim disertacijo. Paternostova bibliografija v zadostni meri upošteva slovenska strokovna dela, povezana z obravnavano problematiko.

Čez 16 let je izšla druga Lenčkova knjiga: *Zgradba in zgodovina slovenskega jezika* (1982, 365 str., spet posneta iz tipkopisa). O tej knjigi sem obširno pisal v SR 33 (1985), 101–125: Lenčkova struktura in zgodovina slovenskega jezika. Uvodu (15–26) sledijo naslednja poglavja: Zgodovinsko ozadje, Slovenščina med drugimi slovanskimi jeziki in narečji, Sodobni knjižni jezik, Zgodovina sodobnega slovenskega knjižnega jezika in njegovi sociolingvistični problemi, nato še Izbrana besedila, Bibliografska dokumentacija in bibliografija, Slovenski jezik: Osnovna bibliografska dokumentacija, pa Imensko in Besedno kazalo. – Tu je zanimivo ugotoviti, kaj vse je navedeno od del posameznih slovenistov. Čeprav je navedeno marsikaj, sam zase nisem bil najbolj navdušen ob Lenčkovem izboru mojih del.

Tretja samostojna Lenčkova knjiga je (tu zapisana skrajšano) *Dopisovanje med BDC-jem in V. Oblakom* iz l. 1992, 400 str. Na začetku Lenček predstavlja oba dopisovalca, nato sledi prikaz dopisovanja, nakar sledijo fotografske reprodukcije dopisov v to in ono stran pa tiskovna odziva in Lenčkov komentar k temu. Najprej so tako obravnavana Oblakova pisma, nato pa Baudouinova. Nato sledi Delovna bibliografija ter na koncu še Oblakova bibliografija, obsegajoča 153 enot, ter še to in ono.

To je zelo dobrodošlo delo iz zgodovine slovenskega jezikoslovja. Kar temeljito in priznavalno jo je z opozorili na pogoške obravnaval in ovrednotil F. Jakopin v SR 40 (1992), 492–497: *Korespondenca med Janom Baudouinom de Courtenayjem in Oblakom*.

Zadnja slovenistična Lenčkova knjiga je iz l. 1996, že omenjene *Izbrane razprave in eseji*, 21 enot. Izšla je pri Slovenski matici v Ljubljani. Lenčkova knjiga z bibliografijo na začetku (str. X–XXXV) v štirih razdelkih obravnava naslednje teme: primerjalne slovanske, kopitarjanske, južnoslovanske oblikoglasne in to in ono iz slovenistike. Na koncu sta še osebnoimensko kazalo in kratice. Skoraj vse to je prvotno izšlo angleško pisano, v slovenščino pa sta te enote prevedla

R. Šušteršič in M. Pirnat - Greenberg (ki je tudi urednica knjige). V slovenščini so bile prvo tiskane enote 3, 6, 7, in morda tudi 9.

Za sloveniste najbolj živ je III. razdelek te knjige, zelo izseljensko prepričevalen pa je Lenčkov sestavek O jeziku in zavesti narodnega porekla (v IV. razdelku). Doživeto je podan tudi Poskus gramatične analize pesniškega teksta: Joža Lavrenčič – Jug v okviru.

Slovenski jezik – ne samo prevodov – je mestoma preveč okiten z mednarodnimi prevzetimi besedami namesto sedaj domačih ustreznikov. Ta značilnost je menda tudi posledica intervencije avtorja v prevode M. Pirnat Greenberg: konzervativni koncept slovenskega knjižnega jezika v tej knjigi ji ne more biti v poseben ponos.

Lenček je pisal tudi precej ocen (menda okrog 30 po našem štetju); raztresene po raznih časopisih pa se odtegujejo naši presoji glede na svojo aktualnost in upravičenost. Veliko tega je vendarle najti v Papers in Slovene Studies.

Lenček je menda že l. 1944 odšel iz nekdanj jugoslovanskega dela slovenske zemlje (na Koroško in nato v tržaško-goriško zamejstvo, končno pa v ZDA). Miselno je gotovo ves čas bil pri slovenstvu in se na druga tematična področja spuščal pač le zaradi družbenih dolžnosti na svojih delovnih mestih na ameriških univerzah. Bil je kar garač, da je vse to, kar je storil, vendar zmogel.

Sam sem ga spoznal v University Parku v Pensilvaniji, kjer sem se udeležil simpozija Sociolingvistični problemi na Čehoslovaškem, na Madžarskem, v Romuniji in Jugoslaviji (l. 1977) z referatom A Language of a small Nationality in a Multilingual State, zbornik je izšel v Ohio). Lenček se je tistega simpozija udeleževal kot nereferent iz New Yorka in me je povabil, da sva se z njegovim vozilom peljala v New York, tako da sem se ob tem malo razgledal po ameriški pokrajini in nato v njegovem spremstvu še po New Yorku. Po moji oceni njegove Strukture in zgodovine slovenskega jezika iz l. 1982 (SR 33 (1985), 101 do 125) nisva imela več kaj dosti stikov, sem pa pred tem na njegovo vabilo sodeloval na simpoziju o Kopitarju v Evanstonu nad Čikagom, enako tudi v njemu posvečenemu zborniku »Lubi Slovenci. A Festschrift to Honor Rado L. Lencek on the Occasion of his Sixty-Fifth Birthday 3. October 1986« (v Slovene Studies 1987, moj referat: Lexical Germanisms in Trubar's Catechismus, n. m. 233–241). Ne vem več, ali sva se srečala tudi na svetovnem slavističnem kongresu v Kijevu. Bil sem seveda vesel, ko se je ob obisku Slovenije odzval povabilu na tretji Škrabčev simpozij v Novi Gorici, kjer je nastopil s prevodom svojega komentarja k Škrabčevem dopisovanju z Baudouinom de Courtenayjem (to dopisovanje je šam objavil v Slovene Studies 1983, 165–188). Morda je prišel na »mojo« prireditev tudi zaradi tega, ker sem bil sopodpisnik poročila za njegov sprejem v SAZU l. 1991 (zunanji dopisni član). Pred tem sem poskrbel tudi za njegovo častno članstvo Slavističnega društva Slovenije (1989–).

Najino zadnje srečanje se je dogodilo na šmihelskem pokopališču pri Novem mestu letos poleti, ko so njegovi njegov pepel položili h končnemu počitku v grobu njegovega očeta in matere. Od njega tako ljubljena Slovenija se njegovega pogreba oficialno ni udeležila, ne s kakšnim poklonom s strani gimnazije v Novem mestu, ne s katerim članom Filozofske fakultete v Ljubljani in tudi ne s kom s SAZU-ja, katerega zunanji dopisni član je bil. Eno je dočakal, namreč: »v zemlji domači, da /mu/ truplo leži«. Celó ne daleč od mesta, kjer počiva tudi Prešernova velika ljubezen Julija.

*Jože Toporišič
Ljubljana*